

bivše Jugoslavije proizašao iz činjenice da "podređene" etničke skupine nisu imale drugih političkih opcija na raspolaganju osim ideala separacije ili asimilacije i što poimanje različitosti nisu uskladile s poštivanjem ideala solidarnosti i načela dogovaranja. Autorica s istom lakoćom i samouvjerenošću uspoređuje aktualna društvena kretanja u svim "europskim" zemljama bivšeg Sovjetskog Saveza, svim bivšim jugoslavenskim republikama, te Novom Zelandu, kao primjere "djelovanja" istog mehanizma iščezavanja manjinskih diskurza, naglog etniziranja društva, gubitka identiteta kao posljedice ideološkog prestrojavanja društva. Autorica spominje neimenovane *groups of people*, skupine onih koji su se - opterećeni gubitkom zaštitničkog jugoslavenskog identiteta - krvno zavadili proizvođači suparničke *national narratives* o uzrocima sukoba.

Problematiziranje vrijednosti kao novo mjesto susreta postmodernističkog teoretičara i njegovog kritičara koji se poziva kako na kantovsku filozofsku tradiciju, tako i na novu odgovornost intelektualca u svijetu bez subjekta i istine (*post-truth society*), čini nam se da pruža i niz mogućnosti da se odgovornost prepozna tek kao retorička figura, a principijelnost kao ograničenost omogućena odsutnošću potencijalnih neistomišljenika. Terry Eagleton je s pravom zamjerio i poststrukturalistima i njihovim liberalnim kritičarima - čiji je zajednička znanstvena odgovornost promicanje kompleksnih i neodredivih tumačenja - da oni jednostavno propuštaju uvidjeti da je nužan ishod bitnih političkih i ideoloških sukoba pobjeda jedne, a poraz druge opcije. Dekonstruirajući ovu opreku time što se pronalaze iste kobne "greške", isti propusti i grijesi s obje "strane" - - mogli bismo reći ekvidistanca krivnje i ekvidistanca patnje - intelektualci se zapravo opredjeljuju za *status quo*, za svoju ponovnu izmještenost iz zbilje.

Renata JAMBREŠIĆ KIRIN

Paul Atkinson, The ethnographic imagination, Textual construction of reality, Routledge, London and New York 1991., 195 str.

Autor posvećuje ovu knjigu naizgled teorijski marginalnom i metodološki nepostojećem problemu za etnologe starije generacije - kako etnografi rabe retoričke i književnostilske konvencije da bi u znanstveni tekst pre-nijeli svoja zapažanja i opaske, oblikovali ga u koherentnu cjelinu, uvjerali svoje čitatelje

u snagu svojih argumenata i vjerodostojnost svojih iskaza, te dokazali svoju pripadnost akademskoj tradiciji jedne društvene discipline. Etnografija za Atkinsona nije anglosaksonska "etnologija" u cjelini, već samo jedan njezin pravac istraživanja koji se oblikovao 30-tih godina ovog stoljeća, kao i objavljeni rezultati etnografskih (kvalitativnih društvenih) istraživanja. Autor započinje pitanjem: Koje tekstualne osobitosti proizvodnje argumenata i postizanja uvjerljivosti odlikuju znanstvene tekstove kao proizvod "realističkog" pisanja koje referira društvenu stvarnost? Zatim na primjerima pojedinačnih etnografskih knjiga i članaka pokazuje da i ovi tekstovi posjeduju obilježja kako nefikcionalne tako i fikcionalne proze tj. raspolazu različitim načinima postizanja efekta "nalikosti zbilji".

Iako autor ne daje nikakve vrijednosne ocjene kako starije, tako i recentne etnografske produkcije, ipak priznaje da je poticaj za pisanje ove knjige proizašao iz njegova uvjerenja kako bi etnolozi i antropolozi (čijim se tekstovima samo uzgred pozabavio) trebali biti kritičniji prema sebi kao "autoritetima" za pojedine lokalne i nacionalne kulture, te sumnju u vlastita znanja prenijeti i u svoje tekstove tj. više pozornosti posvetiti tome kako pišu: "Jednom kada budemo znali više o tome kako su tekstovi sačinjeni i na koji im način pridajemo smisao dok ih čitamo, naše će cjelokupno poštivanje ovih tekstova biti veće. Čitat ćemo ih s novim uvidom. Također je moguće da će naše vlastito znanstveno pisanje postati vještije i uvjerljivije, premda to nije prvotna svrha pristupa koji sam usvojio u ovoj knjizi." (1991., vi)

Možemo s ponosom reći da i unutar hrvatske lingvistike i etnologije postoji tradicija istraživanja znanstvenog diskurza iz perspektive tekstualnih pravila njegove proizvodnje. Riječ je o više radova koje je Mirna Velčić objavila 80-tih, o njezinoj knjizi *Uvod u lingvistiku teksta* (1987.), te poglavlju "Odnos prema drugom i suvremena etnografska praksa" iz knjige *Otisak priče* (1991.). U svima njima autorica piše o problemu subjekta u znanstvenom tekstu, o prepoznatljivim, shematiziranim pravilima njegove argumentacije, o koherenciji kao proizvodu retoričko-diskurzivnih sredstava od kojih su najvažniji konektori. Prema M. Velčić, u znanstvenoj prozi možemo govoriti o dokazivaču (umjesto pripovjedača), a o autorima na čije se tvrdnje pozivamo kao znanstvenim likovima. Umjesto pripovjednog načela, znanstveni bi tekst morao slijediti logiku izvođenja i zaključivanja, ali kod svih velikih autora nailazimo na kombinaciju "logičkog" i pripovjednog načela. Daljnji je njen zaključak da glavni teret autoriteta ne leži na *ja* dokazivača kao subjektu teksta, nego pripada tradiciji discipline tj. njenim autorima-uzorima, metodološki obrasci kojih se preuzimaju kao model za vlastita istraživanja, a teorijski se rezultati iskazuju tako da te modele potvrđuju ili podrivaju. Međutim, kada autor (pa i u najmanjoj bilješci) progovori u prvom licu, tada je to signal da nije samo riječ o utjecaju osobnosti i potrebi autora da naglasi parcijalnost vlastitog uvida, nego je to prije svega potvrda njegove moći, znak prisvajanja "cjelokupnog znanja" jedne discipline koji i *mi*, eto, potvrđujemo. Atkinson iznosi vrlo slične zaključke glede svakog od ovih problema, posebice u poglavljima: "Etnografija i poetika autoritativnih pristupa", "Etnografija i predočivanje zbilje", "Glasovi u tekstu: uzori i poetika etnografije", "Lik i tip: tekstualna konstrukcija aktera/činitelja", te "Razlika, odmak i ironija".

Stoga kao uvod u Atkinsonovu knjigu svim potencijalnim čitateljima možemo preporučiti spomenute radove M. Velčić, s pravom naglašujući da je pravilo prema kojemu inspiracija za inovativna istraživanja i "pomodna" teorijska promišljanja domaćim istraživačima dolazi uvijek izvana, barem ovaj put iznevjereno. No, ostaje pitanje zašto ovakav način (meta)teorijskog promišljanja nije zadobio širi prostor i daljnje nastavljače.

Renata JAMBREŠIĆ KIRIN